

Kulatý stůl na téma

Veřejné opatrovnictví, možnosti spolupráce zástupců soudů a obcí

Život v ústavu je hendikep.

Datum a místo konání:

9. října 2012

Krajský úřad

Moravskoslezského kraje

28. října 117

OSTRAVA

Projekt Podpora transformace sociálních služeb

Transformace je změna velkokapacitní ústavní služby pro lidi s postižením na bydlení a podporu v běžném prostředí. Lidé s postižením díky transformaci přecházejí z velkých ústavů do bytů či rodinných domů v běžné zástavbě a žijí způsobem života, který je obvyklý pro jejich vrstevníky.

S náležitou podporou mohou lidé s postižením žít v běžných domácnostech, převzít odpovědnost za svůj život a zvládat péči o sebe a domácnost tak, jak to dělají ti, kdo v ústavech nežijí. Mohou chodit do zaměstnání, pěstovat své záliby nebo se stýkat s přáteli z okolí. Není důvod, aby svůj život trávili ve velkokapacitní instituci, která je v těchto činnostech omezuje.

Cílem projektu je podpořit přechod lidí s postižením z velkokapacitních ústavních služeb do bydlení a služeb v běžném prostředí.

Projekt realizuje odbor sociálních služeb a sociální práce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Projektu se účastní 32 ústavních zařízení z celé ČR, která poskytují služby cca 3 800 lidem s postižením. Na projektu spolupracují všechny kraje České republiky (Hlavní město Praha se vzhledem k podmínkám Evropského sociálního fondu účastní vybraných aktivit).

Součástí projektu je také Národní centrum podpory transformace sociálních služeb, které vzdělává a podporuje účastníky transformačního procesu.

Projekt přispívá k plnění *Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti*, která byla přijata usnesením vlády České republiky č. 127 dne 21. února 2007.

Projekt je financován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost.

Více o projektu: <http://www.mpsv.cz/cs/7058>

Transformace sociálních služeb v Moravskoslezském kraji

Moravskoslezský kraj (dále jen „MSK“) dlouhodobě realizuje transformační proces, dnes již disponuje devítiletou zkušeností. Přestože vývoj v naší zemi po roce 1989 směřoval k mnoha změnám, v ústavech sociální péče jako by se zastavil čas, ještě v roce 2002 bylo zcela samozřejmé, že osoby se zdravotním postižením byly izolovány v objektech, zámcích na okraji obcí. Výjimkou nebyly 18 lůžkové pokoje, sociální zařízení společné pro celé patro, izolovanost uživatelů od běžného života a společnosti. Lidé žijící v těchto ústavech byli nuceni se podříditi ústavnímu režimu, bez možnosti ovlivnění toho, jakým způsobem budou trávit svůj volný čas, žít vlastní život.

V roce 2003 byl Moravskoslezský kraj zřizovatelem ústavních služeb pro seniory (2145 míst) a také 11 ústavů sociální péče poskytujících služby 1232 osobám se zdravotním postižením.

Již v této době byly hledány cesty, které by vedly ke změnám. Od myšlenky k transformačnímu procesu dnešních dnů vedla dlouhá cesta. V roce 2004 byla potřeba podpory transformace a zkvalitnění pobytových služeb deklarována v Koncepti sociálních služeb v Moravskoslezském kraji a v roce 2008 byla krajem schválena Koncepce kvality sociálních služeb v Moravskoslezském kraji (včetně transformace pobytových sociálních služeb), kde byly nastaveny transformační záměry konkrétně pro jednotlivé krajské příspěvkové organizace.

V procesu je nyní zapojeno všech deset současných krajských organizací poskytujících sociální služby lidem se zdravotním postižením (celkem služby v pobytové formě využívá 1061 osob, podporu samostatného bydlení 16 lidí). Do roku 2011 bylo již mnoho investičních akcí ukončeno, některé jsou v realizační fázi a další se připravují. Zdroje financování k realizaci

transformačních záměrů jsou čerpány z Regionálního operačního programu, Integrovaného operačního programu, Evropského sociálního fondu, vlastních zdrojů MSK a MPSV ČR. Výsledkem, v souhrnu 34 akcí v objemu 829 mil. Kč, je v dohledné době zvýšit kvalitu života celkem 746 osobám.

Dlouhodobost procesu v kraji přinesla řadu zkušeností, z nichž je nyní čerpáno. Jde o systémovou změnu v poskytování pobytových sociálních služeb a do procesu se začínají zapojovat i další poskytovatelé služeb v kraji, jiné subjekty. Transformace však není cílem, hlavní a zásadní je změna kvality života osob s postižením, která není závislá pouze na umožnění lepších podmínek k bydlení, ale především na přístupu k těmto lidem, kdy budou přijímáni jako naši spoluobčané, sousedé, lidé z naší obce s právem se rozhodovat, svobodně se pohybovat, ale také přijímat rizika, která přináší život.

Více naleznete na:

http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/transformace_ustavni_pece.html

Kontaktní osoba Národního centra podpory transformace sociálních služeb v kraji:

Mgr. Šárka Hlisnikovská

Regionální pracovnice v Moravskoslezském kraji

Telefon: 739 548 459

E-mail: sarka.hlisnikovska@trass.cz

Příspěvkové organizace kraje zapojené do projektu

Do projektu MPSV ČR Podpora transformace sociálních služeb jsou v Moravskoslezském kraji zapojeny 4 níže uvedené příspěvkové organizace kraje. Realizace transformačního procesu zde probíhá v úzké součinnosti se zřizovatelem, v souladu se záměry stanovenými ve strategických materiálech kraje a za podpory Národního centra, které vzdělává, podporuje aktéry transformačních aktivit a podílí se také na jejich personálním zajištění.

Harmonie, p.o.

Harmonie, p.o. poskytuje v různých objektech sociální služby Domova pro lidi se zdravotním postižením pro celkem 123 osob, chráněné bydlení v dílčích lokalitách pro celkem 62 osob a ambulantní službu sociálně terapeutických dílen. Prvotním transformačním záměrem bylo opuštění zámku v Hošťálkovech (realizace od roku 2002 do roku 2006). Dalším již uskutečněným záměrem bylo opuštění zámku v Jindřichově ve Slezsku, klienti zde žijící nyní pobývají v náhradních pronajatých ubytovacích prostorách. Na řešení jejich situace budou primárně využity investiční prostředky Integrovaného operačního programu, které jsou k dispozici v projektu MPSV ČR Podpora transformace sociálních služeb.

Procesem transformace je podporována strategie přechodu uživatelů do jiných sociálních služeb, a to zejména s ohledem na jejich rodinné a přátelské vazby, původní bydliště a kořeny, analýzu individuálních potřeb a míru nezbytné podpory. Nově vybudovanými objekty v Osoblaze, Rýmařově a Vrbně pod Pradědem bude reagováno na potřeby celkem 45 lidí s postižením - původních klientů jindřichovského zámku. Harmonie, p.o., nebude poskytovat sociální službu osobám mladším 18 let. Budoucím provozovatelem části sociálních služeb organizace bude jiný poskytovatel - Sagapo, p. o., Bruntál.

Více informací naleznete na:
<http://www.usp-harmonie.cz/>

Kontaktní osoba Národního centra podpory transformace sociálních služeb v zařízení:

Martina Kusová
Odborná pracovníce v zařízení
Telefon: 739 548 454
E-mail: martina.kusova@trass.cz

Marianum, p.o.

Organizace nyní zajišťuje služby domova pro lidi se zdravotním postižením 142 osobám, z toho 130 lidem v původním objektu Mariana, jehož součástí je i centrum denních služeb. Ostatní sociální služby jsou již poskytovány v jiných lokalitách., Kromě domova pro 12 osob se

jedná také o služby chráněného bydlení celkem pro 58 lidí a podporu samostatného bydlení pro 4 uživatele. Proces transformace je vzhledem k velikosti zařízení rozložen do etap. Některé kroky směrem k běžnému životu uživatelů již byly uskutečněny (domov pro 12 lidí s postižením v Opavě Kylešovicích), jiné jsou ve fázi realizace či příprav (chráněné bydlení pro 12 lidí ve Velkých Hořticích, Domov na ul. Čajkovského a Denisově náměstí v Opavě pro celkem 30 osob s postižením), případně jsou plánovány (novostavby domova pro osoby s postižením na ul. Holasické a v Karviné pro celkem 24 osob, rekonstrukce objektu v Opavě, v ul. Na Pomezí pro 10 lidí. Počítá se také s možností nákupu dalších řadových rodinných domů v Kylešovicích pro 6 uživatelů.

Vizí organizace je vybudovat systém navazujících, humanitních, ekonomicky a provozně udržitelných sociálních služeb pro osoby s mentálním nebo vícenásobným postižením ve věku nad 18 let, které nejsou schopny žít bez pomoci a podpory v samostatné domácnosti. Z hlediska poskytování sociálních služeb nelze v prostorách objektu Mariana poskytovat kvalitní sociální služby. Proces transformace organizace směřuje k úplnému opuštění objektu.

Více informací naleznete na:
<http://www.marianum-opava.cz/>

Kontaktní osoba Národního centra podpory transformace sociálních služeb v zařízení:

Mgr. Magdaléna Fešarová
Odborná pracovníce v zařízení
Telefon: 739 548 462
E-mail: magdalena.fesarova@trass.cz

pokračování na straně 4

pokračování ze strany 3

Zámek Dolní Životice, p.o.

Organizace nyní poskytuje více druhů sociálních služeb v různých objektech 151 uživatelům s mentálním a omezeným postižením. Jde o služby domova pro osoby se zdravotním postižením, chráněného bydlení, podporu samostatného bydlení. Přímou v domově na zámku nyní žije 106 mužů.

Původní zchátralý historický objekt zámku Dolní Životice byl zrekonstruován Okresním národním výborem v Opavě, čímž vznikl závazek udržitelnosti poskytování sociálních služeb, aktuálně ještě na dobu 20-ti let. Z těchto důvodů nebude objekt zámku zcela opuštěn, nicméně v něm bude bydlet méně klientů a změny povedou také k humanizaci služby. V posledních dvou letech bylo umožněno v nových službách žít v běžných podmínkách celkem 25 původním obyvatelům zámku a připravují se další akce. Je plánováno postavit Domov pro osoby se zdravotním postižením v Horním Benešově pro 18 klientů a chráněné bydlení v Otčích pro dalších 12 lidí. Po uskutečnění všech zamýšlených akcí v objektu zámku zůstane 75 - 80 osob, kterým se tak zvýší kvalita bydlení a budou jim poskytovány odpovídající služby.

Hlavním smyslem změny v organizaci Zámek Dolní Životice je umožnit lidem s postižením žít život v sa-

mostatných domácnostech, v menších komunitách a s podporou, která bude odpovídat jejich potřebám. Podstatné také je, aby klienti žili v místech, kde mají sociální vazby a mohli se zapojit do běžného života společnosti.

Více informací naleznete na:

<http://www.zamekdolnizivotice.cz>

Kontaktní osoba Národního centra podpory transformace sociálních služeb v zařízení:

Marek Těžký

Odborný pracovník v zařízení

Telefon: 739 548 463

E-mail: marek.tezky@trass.cz

Zámek Nová Horka, p.o.

Organizace nyní poskytuje služby domova pro lidi se zdravotním postižením 41 uživatelům v prostorách zámku a službu chráněného bydlení 11 lidem se zdravotním postižením.

Objekt zámku v Nové Horce je zcela bariérový a není uzpůsoben pro poskytování kvalitních sociálních služeb a k trvalému životu. Transformační proces probíhá ve třech fázích. V první a druhé etapě transformačního procesu došlo k přestěhování 11 lidí do chráněného bydlení v Novém Jičíně a současně jsou připravovány k realizaci další dva projekty chráněného bydlení v Kopřivnici a Sedlnicích celkem pro 20 uživatelů. Je počítáno s výstavbou objektu ve městě Studénka za účelem poskytování sociální služby domova pro osoby se zdravotním postižením s kapacitou 18 osob.

pokračování ze strany 4

Záměrem je postupně opustit celý objekt novohoreckého zámku a zaměnit stávající institucionální sociální službu s ústavními rysy za nově vytvářenou síť pobytových služeb chráněné bydlení a domov pro osoby se zdravotním postižením. V nich poskytovat klientům sociální služby podle jejich individuálních potřeb a v takových objektech, které svým vzhledem, polohou ani kapacitou nijak nevybočují z běžných společenských standardů. Současně organizace bude uživatele podporovat ve využití možností žít co nejběžnějším způsobem života, o kterém mohou sami rozhodovat.

Více informací naleznete na:

<http://www.zameknovahorka.cz/>

Kontaktní osoba Národního centra podpory transformace sociálních služeb v zařízení:

Anita Orlová

Odborná pracovnice v zařízení

Telefon: 739 548 453

E-mail: anita.orlova@trass.cz

Veřejné opatrovnictví, možnosti spolupráce zástupců soudů a obcí

V případě, že je člověk omezen či zbaven způsobilosti k právním úkonům a není nalezen jiný vhodný zástupce, je dané osobě soudem ustanoven veřejný opatrovník. Funkci veřejného opatrovníka vykonávají obce. Bohužel se nad reálným výkonem veřejného opatrovnictví vznášá mnoho otázek, které pramení ze zatím nevyjasněné náplně činností, charakteru této činnosti ve vztahu k financování, kompetencí subjektů, nedokonalé legislativní úpravě.

Pracovníci obce pověřeni rolí veřejného opatrovníka nečiní za daného občana /opatrovance jen formalizované právní úkony, ale také řadu aktivit, které daný rámec přesahují a jsou časově náročné. Role okres-

ních soudů v uvedeném procesu hraje významnou roli. Pomineme-li obecnou potřebu spolupráce se zástupci soudů k tomu, aby se lidé s postižením stávali součástí běžné společnosti, je nutné diskutovat také např. posuzování a rozhodování soudů ve věci ustanovení veřejného opatrovníka v návaznosti na místní příslušnost (podle trvalého bydliště či místa pobytu člověka) a mnohé další záležitosti s tímto spojené.

Společná diskuse zástupců soudů a obcí vykonávajících rolí veřejného opatrovníka, sdílení svých zkušeností, je velmi cenné a může být východiskem pro sblížení přístupů jednotlivých subjektů a možností efektivnější kooperace.

Časté otázky a odpovědi

Znamená transformace zrušení služeb pro lidi s postižením?

Ne, nejedná se o rušení služeb, ale o změnu podmínek a způsobu jejich poskytování. Většina lidí s postižením se z ústavů stěhuje do běžných bytů či rodinných domů, kde jim je zajištěna potřebná podpora např. formou chráněného bydlení. Využívají také denní stacionáře a další způsoby podpory.

Někteří lidé ale z ústavů odcházejí úplně?

Část současných klientů velkých ústavů se vrací ke svým rodinám nebo se stěhuje do domácností s přáteli – a pobytovou sociální službu již nepotřebují. Jsou to ti, kteří mají takové schopnosti a dovednosti, které jim umožňují vést samostatný život. Do ústavu se přitom dostali pro nedostatek jiných možností podpory.

Pokud žil člověk v ústavu dlouhá léta, jak takovou změnu zvládne?

Pro člověka, který strávil část svého života v ústavním zařízení, je určitě tato změna náročná. Proto jí předchází důkladná příprava, která obnáší jak vyhodnocení potřeb člověka, tak naplánování průběhu transformace. Součástí přípravy jsou také výběr místa budoucího bydliště, jeho návštěvy a navazování vztahů s okolím nebo rozvoj potřebných dovedností. Zkušenosti ukazují, že přes počáteční stres dochází po přestěhování ke zlepšení psychické pohody a navázání dobrých vztahů s okolím.

Podle čeho bylo 32 zařízení zapojených do projektu vybráno?

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR oslovilo kraje, které přihlásily vybraná zařízení – zohledňovala se vysoká kapacita zařízení a objektů, jejich špatný stav, izolovanost od běžného prostředí a další ukazatele.

Podle čeho jsou vybírány obce, kam se lidé z ústavů stěhují?

Cílové obce jsou vybírány podle konkrétních potřeb lidí, kteří se do nich stěhují: často se odvíjí od jejich rodinných nebo přátelských vazeb.

Spousta lidí s postižením dnes žije v rodinách a do ústavů nechce, ovšem chybí pro ně dostupná pomoc. Proč se raději nevěnujete jim, vždyť o lidi v ústavech je postaráno?

Protože život v ústavu je hendikep. Velkokapacitní instituce omezuje osobní rozvoj člověka. Každý má přitom právo na běžný život srovnatelný s vrstevníky.

Navíc, díky transformaci se zvyšuje dostupnost bydlení a podpory pro dospělé s postižením v běžném prostředí. Nově vytvořené bydlení a služby budou moci využívat také lidé, kteří nepřicházejí z ústavů. V transformaci vybudované zázemí pro služby bude obci sloužit řadu dalších let.

To ale bude stát spoustu peněz, kde je vezmete?

Vytvářet nové služby pro lidi s postižením je možné díky penězům z Integrovaného operačního programu, kde je k tomuto účelu vyhrazeno cca 1,3 mld. Kč.

Více informací: <http://www.mpsv.cz/cs/5496>

Národní centrum podpory transformace sociálních služeb

Národní centrum podpory transformace sociálních služeb pomáhá vzděláváním a metodikou 32 organizacím, které umožňují lidem s postižením přejít z velkých ústavních služeb do bydlení a života v běžné společnosti. Národní centrum je součástí projektu MPSV ČR Podpora transformace sociálních služeb.

Národní centrum **podporuje zapojené organizace a kraje posílením personálních kapacit** potřebných pro zvládnutí transformačního procesu: v každé zapojené organizaci má odborného pracovníka na 0,5 úvazku a v každém zapojeném kraji pracovníka na 1,0 úvazku.

Národní centrum **vzdělává pracovníky zapojených organizací a dalších institucí podílejících se na transformaci** služeb sociální péče. Zajišťuje čtyři vícedenní vzdělávací programy a řadu jednorázových seminářů a workshopů, které přispívají ke sdílení zkušeností a informací nezbytných pro úspěšný průběh transformace.

Národní centrum **informuje o transformačním procesu a podporuje veřejnou diskuzi o deinstitucionalizaci** služeb sociální péče.

Národní centrum **poskytuje konzultace a metodickou podporu** při tvorbě transformačních plánů a investičních projektů, které umožňují praktickou realizaci transformace.

Národní centrum **vytváří analytické a metodické nástroje**, které reflektují dosavadní průběh transformace a přispívají k jeho pokračování i pro další lidi s postižením, které žijí ve velkokapacitních institucích.

Národní centrum zahájilo svou činnost v listopadu 2010 na základě veřejné zakázky Ministerstva práce a sociálních věcí.

Řízení, personální zajištění a realizaci řady konkrétních aktivit Národního centra zajišťuje společnost 3P Consulting (www.3pconsulting.cz). Na činnosti Národního centra se také podílejí:

- sdružení Hestia, které poskytuje supervizi zapojeným organizacím, krajům a pracovníkům MPSV a školí intervizory v zařízeních
- společnost Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, která zajišťuje některé vzdělávací aktivity
- sdružení Quip – Společnost pro změnu a společnost Akademie produktivity a inovací, které se podílejí na tvorbě analýz.

Při realizaci aktivit spolupracuje Národní centrum s řadou odborníků z dalších organizací, které se věnují transformaci sociálních služeb pro lidi s postižením. Aktivity Národního centra probíhají do března 2013. Novinky na www.facebook.com/trass.cz.

Kontakt:

Národní centrum podpory transformace sociálních služeb

3P Consulting, s.r.o.
Římská 12
120 00 Praha 2

telefon:
(+420) 739 548 469

e-mail:
info@trass.cz

web:
www.trass.cz

Facebook:

www.facebook.com/trass.cz

